

ĆWICZYĆ SIĘ (212) *vb impf*

się (157), się (55).

inf ćwiczyć się (48). ◇ *praes 1 sg* ćwiczę się (7). ◇ *3 sg* ćwiczysz się (15). ◇ *1 pl* ćwiczymy się (2). ◇ *3 pl* ćwiczycie się (14). ◇ *praet 1 sg m* ćwoczyłem się, -m się ćwoczył (5). ◇ *2 sg m* -ś się ćwoczył (2). ◇ *3 sg m* ćwoczył się (11). *f* ćwoczyła się (1). ◇ *1 pl m* -śmy się ćwiczeli (1) *WyprPl*. ◇ *3 pl m pers* ćwoczyli się (23). *subst* ćwoczyły się (2). ◇ *fut 1 sg m* będę się ćwoczył (4). ◇ *2 sg m* będziesz się ćwoczył (2). ◇ *3 pl m pers* będą się ćwoczyć (1). ◇ *imp 2 sg* ćwicz się (9). ◇ *3 sg* niech(aj) się ćwiczysz (2). ◇ *2 pl* ćwiczcie się (2). ◇ *con 3 sg m* by się ćwoczył (10). *f* by się ćwoczyła (1) *GosłCast*, by się ćwicz(e)ła (1) *KwiatKsiąż.* ◇ *1 pl m pers* bychmy się ćwoczyli (6) *RejPos* (4), *RejZwierc* (2), byśmy się ćwoczyli (3) *BibRadz*, *RejPosWstaw*, *LatHar*. ◇ *2 pl subst* byście się ćwoczyły (1). ◇ *3 pl m pers* by się ćwoczyli (25). *subst* by się ćwoczyły (2). ◇ *con praet 3 sg m* by się był ćwoczył (1). ◇ *3 pl m pers* by się byli ćwoczyli (2). ◇ *part praes act* ćwicząc się (9).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Doskonalić się w czymś, uczyć się, kształcić się (przez częste powtarzanie jakiejś czynności, ćwiczenie); zaprawiać się do czegoś; uprawiać się w co, wdrażać się do czegoś, zajmować się czym; przygotowywać się; wzorować się; nabierać biegłości, doświadczenia; starać się; artem exercere, excolere ingenium litterarum studiis, se exercitare, studere, versari Mącz; elaborare in aliqua re, se exercere, exerceri, expoliri, meditari, ingenium producere, tirocinium alicubi ponere, expoliendum limandumque se alicui docto viro permittere Cn (212): Czuczysz się włączając się po światu *RejRozpr* F2v, E3, F2, I; Miły Kupcie ktoś tak radził Gdzes tego rozumu nabył Inak się sam czy ćwiczili Znaćz yż nie wtwey skole byli *RejKup* v4v, e3v, m3v, n4, bb3; *BielKom* B2v; A ty się też pilnie ćwicz byś był człowiek prawy. *RejWiz* 96, 72; Tam [we Włoszech] się ta zacna pani/ z młodości ćwoczyła *RejZwierc* 49, 71v; *RejZwierc*[Wirzb] A4v; *BibRadz* I *2v; *BielKron* 253; Gymnasiastes, Vczeń który się w yakiężekolwiek szkole ćwiczysz. *Mącz* 150c, 14c, 213a, 486b; bo kto chce w czym być osobny/ musi się długo/ y nader pilnie ćwiczysz. *Górndworz* M5; *RejPos* 0006; *RejZwierc* 104, 160v; Ephebius – Miesce gdzie się młodzi ćwiczysz. *Calep* 365b; Rozbiéraiąc my pani tę twoję przygodę/ Cwiczysz się zdaléká/ widzając taką szkodę. *GosłCast* 43, 6 [2 r.].

ćwiczysz się czego (1): Święta na palcach będziez często liczył/ Prawa się ćwiczysz. *KlonFlis* H2v.

ćwiczysz się około czego (1): A Cretenńczy y Lacedemonscy Legislatores/ [...] chcieli też ponieć [po młodzi] yżeby się około łowow ćwiczęła *KwiatKsiąż* M3.

ćwiczysz się do czego czym (1): aby też oni [panowie] także swoje Dwory nie za co inżego v siebie mieli/ iedno za szkoly wżelákich cnot/ [...] a nikogo do nich niepułzczáli/ iedno tego [...] któryby ielżcze profakiem y nieukiem był/ a chciałby się vczyć/ y do wżelákiey cnoty vřtawiczną zabawą ćwiczysz. *ModrzBaz* 14.

ćwiczysz się na co (7): *RejKup* aa5; Abowiem wiele ich naydzie/ którzy będąc w towarzyřtwie przemieszkauiąc w lesyech/ w gáioch/ řpołem sobie męki zádawáią/ y ćwiczysz się na wycierpienie rozmaitych mąk *GroicPorz* ii3v; *BielKron* 439v; *RejZwierc* 13v; Orzechowcy. NIewiem te zacne ludzi iákci mam zálezic/ Mufiałbym się řnádż na tho miedzy bogi ćwiczysz *PaprPan* S2v; a przypatrz się

pilnie/ Iefli prawdziwie/ czy mówią omylnie/ Ze białęgłowy ná to fię ćwiczylły/ Aby nas zá nos profłaki wodziły. *KochFr* 46. Cf *ćwiczyć się na co z czego*.

ćwiczyć się na co z czego (1): Ale drudzy ná fkázę z pożytkow fię ćwiczą/ Nikomu nie dobrego iedno łobie życzą. *RejWiz* 90v.

ćwiczyć się w co (1): Natymefmy z radami náffemi i z Połli ziemłkami zołłali, aby volno belo kazdemv poddanemv náffemv wiachacz do ktoreibi kolwiek ziemie chciał vidziecz, fluzycz, y wdobrefie obyczaie czwiczycz. *ComCrac* 13v.

ćwiczyć się czym (13), *kim* (1): Mnima iż gdy chce może rozumu pożyczyc Anoby fię nieboże lepiej wławnym ćwiczyc. *RejWiz* 6, 68, Cc3; *RejZwierz* A5v; iáko fię ma [*młody a poczciwy człowiek*] w łrzednich leciech łwych záchowác áż do łtárłzego wieku łwego/ áby fię młodziy łtárłzym ćwiczyl *RejZwierc* 28v; A iuz fię nie ćwicz mnímánim ludzkim áni biegłosciá łwiátá tego/ iedno fię ćwicz rozumem/ cnotá *RejZwierc* 146, 91, 146, 154 [2 r.]; Procz obcych doydzie Rycerz każdy iego torem/ Krefu sławy rycerłkiey ćwiczác fię tym wzorem. *StryjKron* 567; *PudłFr* 46; ABY tákowi Kortyzani ku niedołtoieńłtwu náłzemu y obelżeniu narodu Połłkiego ná Dworze Rzymłkim tákowemi nieprzyłtoynemi chytrołłciámi fię nie ćwiczyl *SarnStat* 176. Cf *ćwiczyć się czym z czego*.

ćwiczyć się w czym (54): *RejRozpr* K2v, K3; Strzeż mie [...] Od łieci tych ktorzy fię iuz w łwowoleńłtwach łwych ćwiczyl *LubPs* ee3v; *RejWiz* 5v, 10, 76v, 93v; Snadz ten náłz gdjeł Trzecielki/ tey łzkoły záchwycil/ W cnotach y w obyczáioch/ by fię przy nich ćwiczyl. Zeby wiele młodziencow/ cne przykłády z niego/ Mogli brác/ y z náuki/ y s połłtkow iego. *RejZwierz* 75v; Kádemubych zacnemu/ tego wiernie życzył/ By fię w tey Grámmátice/ co napilniey ćwiczyl. *RejZwierz* 63v, 67; Potym fię w gadaniu zobopolnym mamy ćwiczyc *KwiatKsiáz* I; Gdyż wiele w ięzyku tym [*słowieńskim*] zacnych pism wychodzi W ktorych fię słuznie máia ćwiczyc ludzie młodzi *Mącz* L; In suo pulvere currere, Obierác fię ćwyczić fię w łwym rzemiełłie. *Mącz* 331b; Declamo, declamacia y á rzecz czinię/ yáko cziniá w Kolegiach nauczeni dla ćwiczenia w wymowie/ álbo ćwiczic fię w wymowie. *Mącz* 55c, 14c, 180a, 292a, 423b; á włázke ták [*dworzanin powinien spiewac i grac na lutni*] áby fię nie zdáło iż fię w thym zbytnie ćwiczyl/ ále iż tho ma łobie iáko zá iedno igrzyłko *GórńDworz* Kv; Mołkwá łnadź/ bárzo fię w thym máło ćwiczyl/ á wđy łzáchy náder dobrze vmie *GórńDworz* M5, E3v, Fv, I8v, N3 (9); *RejPos* 250; *RejZwierc* 13v; Bo y łáme przezwiłká podawáia mi do tego drogę/ ábych Kánonikámi zwał tych/ ktorziby fię w kanoniech/ to iefł/ w náukách Bibliey naywięcey ćwiczyl *ModrzBaz* 131v; Trzebá fię teź ćwiczyc w piłaniu/ dyłputácie y deklámácie łprawowác *ModrzBaz* 134v, 14, 134v [2 r.]; *SkarŻyw* 411; W ktorych to cnotach [*mądrołci, sprawiedliwołci, męžnołci*] ćwiczyc fię trzebá wnet z lat młodych *GórńRozm* L2v; Declamo – Mowi czinię, czwicze łzie w miłzłionich oraciaach. *Calep* 291a; Kato młodzienciec ćwiczác fię w wymowie Philozophiey/ wielkiego milczenia vżywał. *Phil* G; *GrabowSet* N3; *GosłCast* 6; Lákomłtwo v wlytkich/ mowi Prorok/ ná głowie: od máłego do wielkiego poczáwlyzy/ wlyzlycy fię ćwiczá w złym nábywaniu/ y łákomym zbieraniu. *SkarKazSej* 704b. Cf »ćwiczyć się w nauce«, »w prawie, prawa się ćwiczyć«.

ćwiczyć się czym z czego (1): Bo przelzy czás będziefł pámięłłá y im fię ćwiczyl s czytánia łpraw onych zacnych/ mądrych/ á powáżnych ludzi. *RejZwierc* 19.

W charakterystycznych połączeniach: *ćwiczyć się w cnotach* (4), *w pisaniu* (3); *ćwiczyć się z młodu* (młodości, z dzieciństwa) (3), *nadobnie, pilnie* (3).

Zwroty: »ćwiczyć się w nauce« [szyk zmienny] (10): *Versatus est in omni genere disciplinarum, Dobrze się ćwiczył we wszelákich naukách. Mącz* 143c, 14c [2 r.], 60a, 490a; do czego ktho chce przyść/ musi siłą pilności przyłożyć/ bårzo wiele czåfu strawić/ profto iåkoby się też w zacney iåkiey nauce ćwiczył *Górndworz* M5; *ModrzBaz* 13v, [16]v, 134v; *ReszHoz* 134.

»w prawie, prawa się ćwiczyć« (3 : 1): *RejRozpr* D4; *Leguleius, Który się ćwiczy w prawie á yeft dobrze w nim ćwiczony. Mącz* 190c; *Mowiąc lepiej wto mieysce poki służą siły/ Rycerkie mieczem bronić Oyczyzny fwey miłey. Albo się w prawiech ćwiczyć/ krętnych świekotliwych RybGęśli* B3; *KlonFlis* H2v.

»ku [czyjej] woli się ćwiczyć« (1): *Widziłz iż tu ná fwiecie wdzyęcźnie to pan kårdy Przyjmuie/ kiedy fługá pilen tego zåwždy/ Iż się ku iego woli vftåwicźnie ćwiczy RejWiz* 49v.

Szeregi: »kochać się i ćwiczyć się« (2): á nie telko się kochał [*Aleksander Wielki*] y ćwiczył w *Hiftoriey/ ále też y te fubtelnieyfsze náuki/ [...] chciał vmiec Górndworz* G3v; *RejZwierc* 13v.

»poznawać a ćwiczyć się« (1): *Tych cnot niech się przyuczåią poznawåć á ćwiczyć się w nich/ åby nimi nietylko o sobie åle też y o drugich vmieli rådżic. ModrzBaz* 14.

»uczyć (się) i (a) ćwiczyć się« [szyk 2 : 1] (3): *GliczKsiąż* O2; *A tu się ćwicż á vcz kårdy przełożony fwiåtá tego/ z iåkim rozmyłem małz co czynić RejPos* [323]; niechby o te^m było ftårånie/ åby ftudençi [...] kårdy się wdał w tę náukę/ ktoreyby się naywięcey vczył y wniey się ćwiczył. *ModrzBaz* 134v.

W przem (6) : *CIkowfcy nie proftacy/ y zå młodu byli/ Pewnie się nie zå piecem/ v cielåt ćwiczyli. RejZwierc* 58; *BRoniewfkich narodowie/ zåwždy znåcni byli/ A w kåcie nigdy pewnie/ że się nie ćwiczyli. RejZwierc* 89; *Tåmże z rucznicå á z wędką biegåjąc około Nieftru åż do ofmånåcie się lath ćwiczył Båki ftrzelåiåcz. RejZwierc* 274.

Zwroty: »ćwiczyć się około brogow« (1): *A ten dla kåbatå rok przy vrzędniku muftål miefzkåć/ åż ociec przyechawfzy toż mu iny fpråwił/ á pan młody się ćwiczy około brogow z wronåmi. RejZwierc* 274v.

»ćwiczyć się w [czyjej] szkole« [szyk zmienny] (2): *SNådż to ćwiczenie Mędrçå onego zacnego/ Solinufå co vczył życia pocżciwego/ Wierzę że w iego fzkole ten się cny pan [Wolski] ćwiczył PaprPan* G2v; *Tåmże się też ćwiczyły [Cyganki] w oney fwoiey fzkole/ Iåk fåsjedzkie przewåbic żyto ná fwe pole KlonWor* 7.

a. *Kształcić się, doskonalić w rzemiośle rycerskim, sztuce wojennej, żołnierskiej* (36) : *A gdyby ná grånicy vftåwicźnie byli/ Ludzie/ iåko nadobnie tåmby się ćwiczyli. Nieprziåcielowi ftråch á Koronie fławå RejZwierc* 251; *Potym idåc przykådem przodkow fwoich/ ćwicząc się/ ich obyczåiem/ nåwykli prędko fpråwy y zåchowånia iåkie oni miewåli/ wybili się z niewoley nieprziåcielowi Bielspr* 60v, 5v; [*ludzie młodzi*] niechby sobie jaki słup ftåwiåli/ do ktoregoby poçiłkiem/ [...] ålbo ofzczepem vtykåli/ ćwicząc się iåkoby się z nieprziåcielowi potkåć mieli. *ModrzBaz* 110v, 110; *DZiewki nåfze åby się też ćwiczyły chcemy/ [...] Niech się vczå ciågnåć łuk/ ieżdzić ná Båchmåcie Bielsjem* 21, 33.

ćwiczyć się do czego (4): niechby się [ludzie młodzi] iák do potrzeby ćwiczyl *ModrzBaz* 111. Cf »do boju się ćwiczyć«, »do broni się ćwiczyć«, »ćwiczyć się do celu«.

ćwiczyć się około czego (2) : *KwiatKsiąż* N4; [*Goreccy*] Około ípraw Rycerfkich wybornie sie ćwiczą *PaprPan* Bb3.

ćwiczyć się czemu (5): CZwicźcie sie Rycerfkim Sprawom młodzi Sarmátowie/ Byście byli ku potrzebie zawždy pogotowie. *BielSpr* b2, b4, 3v, 4v, 7.

ćwiczyć się czym (1): A nam [*kaznodziejom*]/ choćmy iák żywo tym sie nie ćwiczeli/ Dobrze iże wždy wodzić rót nieporuczeli. *WyprPl* A4.

ćwiczyć się z kim (1): [*Marius*] choc był ítary [...]/ ná każdy dzień z młodzieńczyki wpole wyieżdżał/ y ínimi się wespółek ćwiczyl. *KwiatKsiąż* O.

ćwiczyć się w czym (10): *MiechGlab* 21; *BielSpr* 28V; Aby záty pieniądze nágranicách młodzi ludzie ślácheckich domow w íprawách Rycerfkich się ćwiczyl *BiałKaz* K4v; *CzechRozm* 252v; Bo niemoże to być/ áby ochotnie Hetmánfkie rokazanie czynić mieli/ ábo też vmieiętnie powinności rycerfkiey dofyć czynili/ ktorzi się w tem niećwiczyl. *ModrzBaz* 110, 97, 111v, 112; *GrabPospR* K4; niech mu [*królowi*] iáko pánu íwemu Przyrodzonemu służy: y ćwiczyl się w íprawách Woiennych *CiekPotr* 88.

cum inf (4): RZymiánie ítarzy mieli to w obyczáiu/ iż młode ludzi kthemu przypráwowáli/ áby sie ćwiczyl íszermować *BielSpr* 3v; *Caripicy*/ [...] ćwiczą sie z łuku ítrzelác s koniá *BielSpr* 52, 5, 6v.

W charakterystycznych połączeniach: ćwiczyć się do potrzeby; ćwiczyć się rycerskim sprawom (około spraw rycerskich, w sprawach rycerskich, wojennych) (4), *rzeczom rycerskim (około rycerskich rzeczy, w rzeczach rycerskich, wojennych)* (5); *ćwiczyć się strzelać (w strzelaniu)* (2), *szermować* (2).

Zwroty: »ćwiczyć się ku bitwie« (1): Nie podnieście národ przeciw narodowi mieczá/ ani sie będą więcey ćwiczyć ku bitwie [*nec exercebuntur ultra ad proelium*]. *Leop Is* 2/4.

»do boju się ćwiczyć« (1): Wízákoż íynom [*Herbort*] do boiu iuż sie kaže ćwiczyć *PaprPan* Cv.

»do broni się ćwiczyć« (1) : A przeto tákowe ízkoły y w náłzey Rzeczypospolitey byłyby bárzo potrzebne/ w ktorzychby się młodzi ludzie do wízelákiey broni ćwiczyl. *ModrzBaz* 111v.

»ćwiczyć się do celu« (1): Tedyć ia ku niemu trzy ítrzały wyítrzelę/ á tak ítrzelę iákoby ćwiczác sie do celu [*exercens me ad signum*]. *Leop 1.Reg* 20/20.

Szeregi: »ćwiczyć się i gotować« (1): niechby się iák do potrzeby ćwiczyl y gotowáli [*ad res serias se prepararet*]. *ModrzBaz* 111.

»parać się a ćwiczyć się« (1): á zoítawmy im [*ludziom szlachetnego stanu*] íprawy woienne/ áby się tą zabáwką paráli/ á w niey się ćwiczyl [*se exercent*]. *ModrzBaz* 97.

W przen [z kim] (1) : [*Pandion królewicz*] Y tak ie mężnie biyał áż mu sie próšili/ Wierzę że sie z nim ípołem Cieklińscy ćwiczyl. *PaprPan* Zv.

b. Doskonalić się w sprawności fizycznej (5) : Saliendo se exercere, Skacząc sie ćwiczyć. *Mącz* 365a; Xystus, Szeroki/ nákrity plác álbo mieyfce ku przechadzce y krotochwili należáci/ też íszeroka yátá álbo ízopá w ktorzych sie íszermierze [!] czáfu zimy ćwiczyl. *Mącz* 512c.

ćwiczyć się czym ku czemu (1): Ktoremu záprawdę wieleby przybyło/ kiedyby ludzie młodzi poniechawfzy obżárstwą/ íkakániem/ biegániem/ y íszermierstwem ku wízelákiey sie chypkości ćwiczyl *ModrzBaz* 110v.

ćwiczyć się w czym (2): Vt, Cursu se exercere, W bieganiu się ćwiczyć. *Mqcz* 73d; Tenże też gdy mu powiedano/ iako Krol NóapolŃki Ferdinánd iest duży/ [...] hybki/ doŃkokow/ [...] y do inych krotochwil/ powiedział: iż w iego ziemi/ niewolnicy w tym się ćwiczą *Górndworz* Q7.

c. *Doskonalić się w wierze; utwierdzać się w pobożności przez praktyki duchowe; oddawać się medytacjom religijnym; wzorować się; erudiri PolAnt; exerceri Vulg (51) : Leop Ps* 76/4, 7; *Cwicz się* Ieruzalimie [*Erudi teipsam Ierusalaim*]/ aby nie odstąpiła dufzá moiá od ciebie *BudBib Ier* 6/8.

ćwiczyć się około czego (2): abowiem iuż by mi nic inŃŃego nienáleżało iedno się wŃtáwicznie czwicić około dziwnych Ńpraw twoich. *RejPs* 177, 182v.

ćwiczyć się ku czemu (2): *WujJud* 144v; *ćwicz się* ku pobożności [*exerce autem teipsum ad pietatem*]. *WujNT* 1.Tim 4/7.

ćwiczyć się czym (2): á doŃwiadszał [*Bóg*] Ńtałości wiernych Ńwych/ á ini aby się też byli ná potym ćwiczyli/ tymi Ńwiętemi Ńprawami y poŃtępki ich. *RejPos* 50, 224v.

ćwiczyć się w czym (37): W przykazaniu twoim miły panie będę się ćwiczył/ á będę obaczał drogi twoie. *WróbŻołt* 118/15; *RejPs* 37v; *LubPs* aa5, aa5v [2 r.]; ále thylko o tych Mnichách dzifiefzgero wieku będę mowił/ Ńkad się wzięli/ [...] á zwłáŃtza/ ktorzy áni ná pułtzy oŃobno nie mięŃkáią/ áni się wżadney náuce pobożney ćwizą/ iedno tylko Ńukniámi/ [...] od inŃzych ludzi się odmieniáią *KrowObr* 133v; *Leop Ps* 76/13, 118/78; *Abyś y W. K. M.* Ńam y ini mieli to czytác y w tym się ćwiczyć/ czego wŃzytkim dla oŃięgnięcia kroleŃstwa wiecznego iest potrzebá. *BibRadz* I *2v, I *2v, I *4; *RejPos* 37, 38, 63, 179, 199; *Máią się* też ćwiczyć w modlitwách y w częŃtęy chwale Bożey *KuczBKat* 300, 220, 235, 300, 355; *RejZwierc* 42; *RejPosWstaw* [21²]; *CzechRozm* 205; *A* maż też Ńam z Ńiebie ile być może/ czynić inne owoce Ńwiętey pokuty/ ćwiząc się w Ńluzbie Bożey/ modląc się nabożnie *KarnNap* Dv; *KochPs* 179; *SkarŻyw* 35; *CzechEp* 133; *NiemObr* 78, 90; *ReszList* 148; *LatHar* 112, 451; *A* żeby przez wŃzytkie dni żywotá Ńwego/ ćwiczyli się pilnie w wczynkách dobrych: gdyż ie Bog tákimi wczynił/ żeby ie czynić mogli. *WujNT* 518, 566, 726; *SarnStat* 986.

W charakterystycznych połączeniach: ćwiczyć się w cnotach, w modlitwach (3), *w nauce (pobożnej)* (2), *w pobożności (ku pobożności)* (2), *w przykazaniu (rozkazaniu)* (3), *w słowie bożym, w służbie bożej, w zakonie (boskim pisanym)* (2).

Szeregi: »ćwiczyć i obierać się« (1): *ćwicz y obieray się* w modlitwách/ poŃciech *LatHar* 112.

»parać, (a) *ćwiczyć się«* (3): á iżbychmy nie mieli żadney nádzyeie/ iako mieli oni FarizeuŃzowie [...] ktorzy się tylko paráli á ćwiczyli w piŃanym zakonie *RejPos* 179, 178v, 199.

»ćwiczyć się i pomnażać« (1): *Wiárę/ nádzyeie/ y miłość* przypomina/ w ktorych cnotách [...] wierni się ćwiczyć y pomnażác/ [...] máią. *NiemObr* 78.

»ćwiczyć się i starać się« (1): *Trzecie/ iż się* káždemu przyŃtoi ćwiczyć y Ńtárác się o Ńprawy zbáwienia Ńwego/ więcey niżli o pożytki [...] Ńwiátá tego *RejPos* 24v.

»ćwiczyć się, (a) *uczyć (starać się«* [*szyk 2 : 1*] (3): *Tu rozumiey iżci się* ten musiał pilnie ćwiczyć/ wczyc/ Ńtárác/ aby ná wŃzem chodził wedle woley PáńŃkiej *RejPos* 179v, 224v, 294v.

»ćwiczyć się i wprawować« (1): *Bo* Mnifki żywot y KláŃtory dobrze Ńprawowane/ nic nie Ńá inŃzego/ iedno Ńzkoły/ w ktorych się ku doŃkonáłości ChrzeŃciáńŃkiej ludzie ćwizą y wprawuáią. *WujJud* 144v.

»(za)bawi(a)ć a (i) ćwiczyć się« [szyk 2 : 1] (3): *BibRadz I *2v*; iż mu [krześcijańskiemu człowiekowi] nie ni w czym inlzym więcey nie przyłtoi ćwiczyć á zábawiác/ [...] iedno w tym co iest wola Bogá Oycá nálzego. *RejPos* 38, 63.

»nie zwyczaić się ani się ćwiczyć« (1): Przeto ci łami pozbawiáią się oney wielkiej mocy/ [...] ktorzy się do tego niezwyčzáią áni się w tym cwiczą/ iżby się nabożnie y pilnie modlili. *KuczbKat* 355.

W przen (1) :

Zwrot: »w szkole się ćwiczyć« (1): [św. Antoni] gorącym sercem Bogá miłując/ nieprzełtánną modlitwę czynił. Gdy się w tákiej łzkole młodzieniec święty ćwiczył: oburzył ná się frogość nieprzyiaćioł dufnych *SkarŻyw* 56.

Przen (4) :

a) *Walczyć, potykać się w boju [z kim]* (3) : *BielSat B3*; Bo Tátarom Przekopłkim/ y Kazańkim łą przylegli/ z ktorymi się mułzą włtáwicznie ćwiczyć. *StryjKron* 395; Przydzie się znowu ćwiczyć z nálzymi Kozaki: Bo nie zrowna ćwiczenie tu Włółkie z Polaki. *BielRozm* 12 [*idem BielSat*].

b) *Męczyć się, trapić się, derpieć niedostatek* (1) : Nuż więc łtárołtowie owi Y tenći czáłem włowi Bo chocia dzierży árendą Wždy iednáł ostrzyłłki będą A choć ná liczbie przełtánie Przed się dłužen nie zołtánie Bo łácniey się wždy wylczyć Niż się ná łwey trołłe czwiczyc *RejRozpr* C4.

Synonimy: *chować się, kochać się, mieszkać, obierać się, poznawać, uczyć się; a. gotować się, parać się; c. bawić się, obierać się, parać się, pomnażać, starać się, uczyć się, uprawować się, zabawić się, zabawić się, zwyczajając się.*

Formacje pochodne: *poćwiczyc się, przecwiczyc się, wćwiczyc się, wyćwiczyc się; poćwiczając się.*

Cf **ĆWICZĄCY SIĘ, ĆWICZENIE SIĘ**